

Prawo

Asesor sądowy w polskim systemie wymiaru sprawiedliwości

Anna Chmielarz-Grochal
Ewa Wójcicka
Jakub Żurek

Asesor sadowy w polskim systemie wymiaru sprawiedliwosci

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Prawo

Asesor sędowy w polskim systemie wymiaru sprawiedliwości

Anna Chmielarz-Grochal
Ewa Wójcicka
Jakub Żurek

**WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO**

Łódź 2022

Anna Chmielarz-Grochal (ORCID: 0000-0003-4667-9410)
– Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji
Katedra Postępowania Administracyjnego i Sądowej Kontroli Administracji
90-232 Łódź, ul. Kopcińskiego 8/12

Ewa Wójcicka (ORCID: 0000-0003-4994-8751)
– Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie
Wydział Prawa i Ekonomii, Katedra Prawa Administracyjnego i Finansowego
42-200 Częstochowa, ul. Zbierskiego 2/4

Jakub Żurek (ORCID: 0000-0002-7516-9615) – Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Wydział Przyrodniczo-Technologiczny, Katedra Ekonomii Stosowanej
50-375 Wrocław, ul. Norwida 25

RECENZENCI

Mirosław Granat, Roman Hauser

REDAKTOR INICJUJĄCY

Monika Borowczyk

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Anna Gaudy-Piątek

SKŁAD I ŁAMANIE

AGENT PR

KOREKTA TECHNICZNA

Wojciech Grzegorzczak

PROJEKT OKŁADKI

Agencja Reklamowa efectoro.pl

Zdjęcia na okładce: © Depositphotos.com/AntonMatyukha; © Stock.adobe.com/donatas1205

Wydanie publikacji współfinansowane przez Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. J. Długosza w Częstochowie, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu i Uniwersytet Łódzki

© Copyright by Authors, Łódź 2022

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2022

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.10854.22.0.K

Ark. wyd. 20,5; ark. druk. 17,75

ISBN 978-83-8331-043-5

e-ISBN 978-83-8331-044-2

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-237 Łódź, ul. Matejki 34A

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 635 55 77

<https://doi.org/10.18778/8331-043-5>

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wstęp	13
Rozdział 1	
Rys historyczny asesora sądowego w prawie polskim	19
1.1. Początki urzędu asesora sądowego na ziemiach polskich	19
1.2. Asesorzy sądowi w sądownictwie powszechnym	21
1.2.1. Urząd asesora sądowego w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych	21
1.2.2. Model asesury sądowej w ustawie z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych	29
1.2.3. Model asesury sądowej w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych z 2001 r. – do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2007 r.	31
1.3. Asesorzy sądowi w sądownictwie administracyjnym	38
1.4. Asesorzy sądów wojskowych	43
1.5. Przywrócenie asesury sądowej w 2016 r.	47
Rozdział 2	
Stosunek służbowy asesora sądowego	53
2.1. Uwagi ogólne	53
2.2. Wymagania wobec kandydata na stanowisko asesora sądowego	54
2.2.1. Wymagania przewidziane w sądach powszechnych	54
2.2.2. Wymagania przewidziane w sądach administracyjnych	62
2.3. Stosunek służbowy asesora w sądzie powszechnym	64
2.3.1. Nawiązanie stosunku służbowego	64
2.3.2. Podział czynności oraz przydział asesora sądowego do wydziałów sądów	74
2.3.3. Przeniesienie asesora sądowego na inne miejsce służbowe	76
2.3.4. Wygaśnięcie i rozwiązanie stosunku służbowego	81

6 Spis treści

2.4. Stosunek służbowy asesora w sądzie administracyjnym	84
2.4.1. Zgłoszenie kandydatur na wolne stanowiska asesorskie	84
2.4.2. Ocena kwalifikacji kandydata na wolne stanowisko asesorskie	88
2.4.3. Nawiązanie stosunku służbowego	95
2.5. Odstąpienie od przeprowadzania postępowania sprawdzającego	97

Rozdział 3

Szczególne uprawnienia i obowiązki asesora sądowego	99
3.1. Uwagi ogólne	99
3.2. Strój urzędowy i legitymacja służbowa asesora sądowego	100
3.3. Miejsce zamieszkania asesora sądowego	101
3.4. Czas pracy asesora sądowego	103
3.5. Wynagrodzenie asesora sądowego	105
3.6. Prawo do urlopu dla poratowania zdrowia i bezpłatnego urlopu na czas kampanii wyborczej	107
3.7. Prawo wnioskowania o powołanie na stanowisko sędziego	109
3.8. Udział w organach samorządu sędziowskiego	112
3.9. Obowiązek postępowania zgodnie ze ślubowaniem	114
3.10. Obowiązek zachowania tajemnicy	117
3.11. Obowiązek złożenia oświadczenia majątkowego	119
3.12. Obowiązek wykonywania poleceń z zakresu czynności administracyjnych i zachowania drogi służbowej	121
3.13. Obowiązek informowania o sprawach sądowych	123
3.14. Obowiązek podnoszenia kwalifikacji zawodowych	123

Rozdział 4

Niezawistość, niezależność i bezstronność asesora sądowego	125
4.1. Niezawistość i niezależność asesora sądowego	125
4.2. Gwarancje niezawistości i niezależności asesora sądowego	134
4.2.1. Powoływanie asesora sądowego	136
4.2.2. Nieusuwalność	139
4.2.3. Zasada apolityczności	140
4.2.4. Zasada niepołączalności	143
4.2.5. Immunitet i nietykalność osobista	147
4.3. Bezstronność asesora sądowego i jej gwarancje	149
4.3.1. Wyłączenie asesora sądowego	153
4.3.2. Przyczyny wyłączenia z mocy ustawy	157
4.3.3. Przyczyny wyłączenia na żądanie asesora sądowego lub na wniosek strony	159
4.3.4. Właściwość organu rozstrzygającego o wyłączeniu asesora sądowego	165

Rozdział 5

Zadania wykonywane przez asesorów sądowych	173
5.1. Zadania asesora sądowego z zakresu wymiaru sprawiedliwości	173
5.2. Zadania asesora sądowego z zakresu ochrony prawnej	181
5.3. Zadania i funkcje powierzone asesorom sądowym przez prezesa sądu	186
5.3.1. Funkcja przewodniczącego wydziału	186
5.3.2. Powierzenie czynności z zakresu wewnętrznego nadzoru administracyjnego	188

Rozdział 6

Odpowiedzialność dyscyplinarna asesora sądowego i odpowiedzialność za wykroczenia	193
6.1. Uwagi ogólne	193
6.2. Zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej asesora sądowego	196
6.2.1. Uwagi ogólne	196
6.2.2. Katalog przewinień dyscyplinarnych	202
A. Oczywista i rażąca obraza przepisów prawa	202
B. Odmowa wykonywania wymiaru sprawiedliwości	203
C. Działania lub zaniechania mogące uniemożliwić lub istotnie utrudnić funkcjonowanie organu wymiaru sprawiedliwości	204
D. Działania kwestionujące istnienie stosunku służbowego sędziego, skuteczność powołania sędziego, lub umocowanie konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej	205
E. Działalność publiczna nie dająca się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów	206
F. Uchybienie godności urzędu	206
G. Postępowanie asesora sądowego przed objęciem stanowiska, jeżeli przez nie okazał się niegodny urzędu	207
6.2.3. Zbiór Zasad Etyki Zawodowej Sędziów i Asesorów Sądowych a odpowiedzialność dyscyplinarna	207
6.2.4. Przedawnienie przewinień dyscyplinarnych	210
6.3. Organy w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej	214
6.3.1. Rzecznicy dyscyplinarni	214
6.3.2. Sądy dyscyplinarne	217
6.4. Postępowanie wyjaśniające	220
6.5. Zawieszenie i przerwa w czynnościach służbowych	227
6.6. Przebieg procedury dyscyplinarnej asesorów sądowych	229
6.6.1. Postępowanie przed sądem dyscyplinarnym I instancji	229
6.6.2. Postępowanie przed sądem dyscyplinarnym II instancji	236
6.6.3. Wznowienie postępowania dyscyplinarnego	238
6.7. Kary dyscyplinarne	240
6.7.1. Katalog kar dyscyplinarnych	240
6.7.2. Podanie orzeczenia do publicznej wiadomości	246

8 Spis treści

6.7.3. Wykonanie kary dyscyplinarnej	248
6.7.4. Zatarcie skazania	248
6.8. Odpowiedzialność asesora sądowego za wykroczenia	249
Zakończenie	253
Bibliografia	261
Literatura	261
Orzecznictwo	269
Akty prawne	277
Inne źródła	279

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

- EKPC** – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284)
- k.c.** – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1360)
- k.k.w.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r., poz. 53)
- k.p.** – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1510)
- k.p.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.)
- k.w.** – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r., poz. 281)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- KSSP** – Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury
- p.p.s.a.** – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 329)
- p.u.s.a.** – ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r., poz. 137 ze zm.)
- p.u.s.p.** – ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2020 r., poz. 2072 ze zm.)
- p.u.s.p. z 1928 r.** – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 12, poz. 93 ze zm.)
- p.u.s.p. z 1985 r.** – ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 31, poz. 137 ze zm.)
- p.u.s.w.** – ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. Nr 117, poz. 753 ze zm.)

- p.u.s.w. z 1936 r.** – dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 września 1936 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. Nr 76, poz. 536)
- reg. NSA** – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 lipca 2020 r. – Regulamin Naczelnego Sądu Administracyjnego (Dz.U. z 2020 r., poz. 1202)
- reg. WSA** – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 sierpnia 2015 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania wojewódzkich sądów administracyjnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1177)
- TUE** – Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana; Dz.Urz. C 326 z 26 października 2012 r., s. 13–390)
- u.KRS** – ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r., poz. 269)
- u.KSSP** – ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 217)
- ustawa o SN** – ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r., poz. 1904 ze zm.)

2. Organy orzekające

- ETPC** – Europejski Trybunał Praw Człowieka
- NSA** – Naczelny Sąd Administracyjny
- SA** – sąd apelacyjny
- SN** – Sąd Najwyższy
- SO** – sąd okręgowy
- TK** – Trybunał Konstytucyjny
- TS** – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
- WSA** – wojewódzki sąd administracyjny

3. Dzienniki urzędowe i urzędowe zbiory orzeczeń

- Dz.U.** – Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
- Dz.Urz.** – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
- M.P.** – Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej Monitor Polski
- OSNC** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izby Cywilnej (od 1995 r.)
- OSNID** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Dyscyplinarna
- OSNKN** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych

- OSNP** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNSD – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Dyscyplinarnych
OSNwSK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego

4. Inne skróty

- art. – artykuł
CBOSA – Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
lit. – litera
m.in. – między innymi
nb – numer boczny
niepubl. – niepublikowany
np. – na przykład
nr – numer
orz. – orzeczenie
por. – porównaj
poz. – pozycja
r. – rok
red. – redakcja
tekst jedn. – tekst jednolity
ze zm. – ze zmianami
zob. – zobacz

Wstęp

Instytucja asesury sądowej we współczesnym rozumieniu ma w Polsce długą tradycję, powiązaną z uwarunkowaniami ustroju politycznego i społeczno-gospodarczego państwa oraz potrzebami wymiaru sprawiedliwości. Asesorzy sądowi pojawili się w strukturze polskiego wymiaru sprawiedliwości w 1928 r., choć bez możliwości wykonywania funkcji orzeczniczych. Pozostali w niej po II wojnie światowej aż do wejścia w życie w 2009 r. wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2007 r. w sprawie SK 7/06, w którym orzeczono o niekonstytucyjności przepisu upoważniającego Ministra Sprawiedliwości do powierzenia asesorom sądowym pełnienia czynności sędziowskich, zaś z dniem 1 stycznia 2016 r. zostali ponownie włączeni do tej struktury przez ustawodawcę i z mocy ustawy wyposażeni w *votum*. Przez lata obecności asesorów sądowych w sądownictwie polskim ich pozycja ustrojowo-prawna i kompetencje nie kształtowały się w ten sam sposób, także w sferze realizacji funkcji orzeczniczej sądów. Zasadniczo od lat 20. XX w. asesura sądowa traktowana była jako etap poprzedzający mianowanie na stanowisko sędziego. Jednakże status asesora sądowego nigdy nie został odrębnie uregulowany na poziomie konstytucyjnym, co pozwala podać w wątpliwość możliwość zrównania asesorów sądowych z sędziami w znaczeniu konstytucyjnym. Status sędziów oraz podstawowe gwarancje ich niezawisłości, niezależności i bezstronności były i są normowane w konstytucji, co przy założeniu poszanowania zasady nadrzędności konstytucji jest istotne w kontekście stabilności sprawowanego urzędu, a szerzej funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości według standardów praworządności, wśród których fundamentalne znaczenie mają niezawisłość i niezależność sądów. Trybunał Konstytucyjny w wyroku SK 7/06 uznał asesorów sądowych za podmioty nieposiadające odpowiednich gwarancji niezawisłości i ustrojowo nieodpowiadające wymogom stawianym sędziom, co spowodowało likwidację tego urzędu na prawie dziesięć lat. Silne umocowanie asesora sądowego w tradycji polskiego sądownictwa oraz brak podstaw do definitywnego wykluczenia możliwości dopuszczenia do orzekania osób innych niż sędziowie w znaczeniu konstytucyjnym uzasadniało przywrócenie instytucji asesury sądowej. Dokonana kilka lat temu reaktywacja urzędu asesora sądowego dała asumpt do spojrzenia na ten urząd z perspektywy historycznej i prawnodogmatycznej. Poza tym na polskim rynku wydawniczym brakuje monografii poświęconej urzędowi asesora sądowego w ujęciu ustrojowo-prawnym. Publikacje dotyczące tej problematyki, mające charakter przyczynkowski,

koncentrują się jedynie na wybranych aspektach działalności asesora sądowego w polskim wymiarze sprawiedliwości.

Instytucjonalne usytuowanie urzędu asesora sądowego w polskim wymiarze sprawiedliwości wymaga zbadania nie tylko z uwagi na aktualność tej problematyki po reaktywacji owego urzędu w 2016 r., ale również przez wzgląd na rolę sądów w demokratycznym państwie prawnym w kontekście konstytucyjnego prawa do sądu. Analiza podstaw ustrojowo-prawnych urzędu asesora sądowego, różnych aspektów jego sprawowania w ramach powierzonych funkcji oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej jest poważnym wyzwaniem dla badacza ustroju i dogmatyka prawa z uwagi na, w szczególności, wskazany brak bezpośrednich podstaw konstytucyjnych asesury sądowej, likwidację owego urzędu po wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 7/06, tj. po 80 latach jego funkcjonowania, i wynikające z tego wnioski co do kształtu asesury sądowej w zgodzie ze standardami konstytucyjnymi i europejskimi, formę i sposób regulacji statusu asesora sądowego w ustawowych przepisach ustrojowych w ujęciu historycznym i w obowiązującym stanie prawnym (przepisy zbudowane w dużej mierze w formule odesłań systemowych, liczne zmiany ustawodawcze), a ponadto ze względu na zachodzące w ostatnich latach reformy polskiego wymiaru sprawiedliwości, które zbiegły się w czasie z przywróceniem urzędu asesora. Warte zbadania jest to, jak instytucja asesury sądowej zmieniała się od 1928 r., czym charakteryzowała się w poszczególnych okresach wyznaczonych obowiązaniem kolejnych przepisów ustrojowych dotyczących sądownictwa i wreszcie, jak wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 7/06 wpłynął na obecny kształt tej instytucji i status asesora sądowego w aspekcie piastowanego urzędu (stanowiska). Poczyniliśmy wstępne założenia, że asesura sądowa jest etapem na drodze do objęcia funkcji sędziego, urząd asesora sądowego ma charakter *sui generis* (z uwzględnieniem właściwych mu cech niezależności, niezawisłości i bezstronności), a sam asesor sądowy – tak jak sędzia – jest elementem czynnika „etatowego” („zawodowego”) i pełni swą funkcję w ramach stosunku pracy, za co przysługuje mu odpowiednie wynagrodzenie. Niemniej jednak otwarte pozostało pytanie, czy obecnie asesorów sądowych z racji wykonywania konstytucyjnej funkcji wymiaru sprawiedliwości można uznać za sędziów w znaczeniu ustrojowym. W celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie trzeba mieć na względzie sposób uregulowania instytucji asesury sądowej przez ustawodawcę, co wymaga sięgnięcia także do metod wykładni systemowej, funkcjonalnej i celowościowej obowiązujących przepisów.

Ponadto analizy statusu ustrojowo-prawnego asesora sądowego należy dokonywać w kontekście prawa do sądu i jego aksjologicznych uwarunkowań wynikających z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji. Prawo do sądu stanowi gwarancję realizacji innych wolności i praw jednostki. Obejmuje ono nie tylko prawo do uruchomienia postępowania sądowego, prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z zasadami sprawiedliwości, jawności i dwuinstancyjności oraz prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia, ale także prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawy. W rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji wszelkie sprawy powinny być rozpatrywane przez sądy spełniające

wymogi: właściwości, niezależności, bezstronności i niezawisłości. Wskazane cechy sądu powinny być rozumiane w kontekście uregulowań rozdziału VIII Konstytucji (dotyczącego sądów i trybunałów), jako że standardy wyznaczone przez przepisy tego rozdziału należą do treści konstytucyjnego prawa do sądu. Konstytucja nie zastrzega jednocześnie, że sąd może być złożony wyłącznie z osób będących sędziami zawodowymi. Wręcz przeciwnie – dopuszcza ona (na zasadzie wyjątku) udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości (art. 182). Co więcej, polska ustawa zasadnicza nie wyklucza powierzenia sprawowania wymiaru sprawiedliwości osobom, których status prawny nawiązuje tylko do konstytucyjnej pozycji sędziego. Potwierdził to Trybunał Konstytucyjny w wyroku SK 7/06, nie negując konstytucyjnej zasadności obecności asesorów sądowych w polskim sądownictwie. Trybunał dopuścił możliwość powierzenia pełnienia czynności sędziowskich osobom niebędącym sędziami, jednak tylko przy łącznym spełnieniu dwóch warunków. Po pierwsze, musi to być uzasadnione konstytucyjnie legitymowanym celem i mieścić się w granicach realizacji tego celu. W ocenie Trybunału instytucja powierzenia pełnienia czynności sędziowskich osobom niebędącym sędziami służyć powinna przede wszystkim lepszej realizacji podmiotowego prawa określonego w art. 45 Konstytucji. Po drugie, w takim przypadku muszą być spełnione wszystkie istotne „materialnie” warunki, od których uzależniona jest bezstronność, niezawisłość i niezależność sądu. Niezależnie bowiem od nazwy stanowiska służbowego status osoby, której powierzono pełnienie czynności sędziowskich, musi odpowiadać wzorowi niezawisłości, wynikającemu z konstytucyjnych przepisów dotyczących statusu sędziego.

W obowiązującym stanie prawnym asesory sądowi współtworzą wymiar sprawiedliwości i rozpoznają sprawy sądowe w ramach przyznanego im z mocy prawa *votum*. Przez wzgląd na powyższe stanowisko Trybunału Konstytucyjnego w monografii szukamy odpowiedzi na pytania: 1) czy status asesora sądowego odpowiada wzorowi bezstronności, niezawisłości i niezależności, jaki Konstytucja wyznacza sędziemu oraz 2) czy powierzenie asesorom sądowym pełnienia czynności sędziowskich przekłada się na skuteczniejszą realizację konstytucyjnego prawa do sądu? Podejmując się odpowiedzi na te pytania, zdajemy sobie sprawę, że analiza statusu ustrojowo-prawnego asesorów sądowych wpisuje się w szerszą dyskusję o niezależności i niezawisłości sądów jako gwarancji praworządności i praw człowieka. W ostatnich latach dyskusja ta, w związku z przeprowadzanymi reformami wymiaru sprawiedliwości, jest niezwykle ożywiona. Naszym analizom nie sprzyjały natomiast częste zmiany legislacyjne i to nie tylko te dotyczące wprost asesorów sądowych. Wybrany temat monografii wymaga rzetelnej analizy uwarunkowań ustrojowo-prawnych urzędu asesora sądowego jako odrębnego ogniwa wymiaru sprawiedliwości.

Mając powyższe na uwadze, w pełni uzasadnione jest zbadanie, w szczególności: 1) czy obowiązujące uregulowania stwarzają im odpowiednie gwarancje niezależności, bezstronności i niezawisłości; 2) czy określony prawem służbowy asesora sądowego pozwala na stabilne i nieskrępowane sprawowanie urzędu; 3) czy przydane przez ustawodawcę asesorom sądowym szczególne uprawnienia i obowiązki

wykazują znaczące odrębności względem odpowiednich uprawnień i obowiązków sędziów; 4) czy powierzane im zadania są odwzorowaniem konkretnego modelu asesury, czy jedynie bieżących potrzeb wymiaru sprawiedliwości; 5) czy określony prawem reżim odpowiedzialności dyscyplinarnej asesorów sądowych nie stanowi nieproporcjonalnej ingerencji w ich niezawisłość. Dlatego też w monografii wyodrębniono sześć rozdziałów poświęconych zagadnieniom, które dotyczą statusu ustrojowo-prawnego asesora sądowego, w tym w ujęciu historycznym. Instytucja asesury sądowej wymaga bowiem wielopłaszczyznowego spojrzenia zarówno na uwarunkowania ustrojowe i obowiązujące rozwiązania prawne odnoszące się do statusu i działalności asesorów sądowych w prawie stuletniej tradycji tego urzędu, jak również zwrócenia uwagi na bieżące problemy związane z reaktywacją urzędu asesora sądowego, w tym w kontekście przeprowadzanych w Polsce reform sądownictwa. Monografia przyświeca ogólne pytanie, czy urząd asesora sądowego w obecnym kształcie ustrojowo-prawnym spełnia standardy konstytucyjne (w szczególności wyartykułowane w wyroku SK 7/06) oraz standardy sformułowane w prawie międzynarodowym (orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka).

W rozdziale pierwszym dokonujemy historycznego spojrzenia na instytucję asesury sądowej w Polsce, z uwzględnieniem obecności asesorów sądowych w sądach różnego rodzaju: powszechnych, administracyjnych i wojskowych. Kształt nadawany asesurze sądowej w poszczególnych regulacjach o ustroju sądów nie pozostawał bez znaczenia dla zmian, jakim instytucja ta podlegała w czasie, zwłaszcza w kontekście funkcji wymiaru sprawiedliwości. Z perspektywy historycznej przyświecało nam pytanie nie tylko o cel i zasadność włączenia asesorów sądowych w struktury sądownictwa, ale również o sposób unormowania podstaw ustrojowych tego urzędu w różnym okresie funkcjonowania państwa polskiego.

Rozdział drugi dotyczy stosunku służbowego asesora sądowego w sądzie powszechnym i sądzie administracyjnym po przywróceniu tego urzędu w 2016 r. Dwoistość owego stosunku służbowego – jako jednocześnie stosunku publiczno-prawnego i stosunku pracy – uzasadnia pytanie, czy obowiązujące regulacje zbliżają status zawodowy asesora sądowego do statusu sędziego (nie urzędnika sądowego) i gwarantują stabilność stosunku służbowego asesora sądowego na poziomie określonym dla sędziów. W rozdziale zwracamy uwagę na brak jednolitości przyjętych rozwiązań, w tym w zakresie dostępu do urzędu asesora sądowego i podstawy nawiązania stosunku służbowego, na odrębności np. w zakresie czasu trwania asesury sądowej, co niekoniecznie da się uzasadnić jedynie specyfiką sądów danego rodzaju. Traktując o powołaniu na urząd asesora sądowego, nie można też abstrahować od oceny, czy ustawodawca zagwarantował równy dostęp do tego urzędu, dostatecznie sprecyzował warunki, od których spełnienia uzależniona jest możliwość objęcia funkcji asesora sądowego, a także, czy sama procedura nominacyjna spełnia wymogi praworządności, co wiąże się z koniecznością poszanowania zasady podziału władzy oraz zasad niezależności sądów i niezawisłości sędziowskiej oraz z udziałem w tej procedurze Krajowej Rady Sądownictwa jako instytucji stojącej na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

Szczególne uprawnienia i obowiązki asesora sądowego to przedmiot analizy dogmatyczno-prawnej w rozdziale trzecim monografii. Naszym celem było ustalenie, które uprawnienia i obowiązki składają się na treść stosunku służbowego asesora sądowego. Rozdział opiera się na założeniu, że urząd asesora sądowego charakteryzują uprawnienia i obowiązki, które świadczą o swoistości statusu ustrojowo-prawnego asesora sądowego w polskim sądownictwie. Nie przekreśla zasadności tego założenia fakt, że w sferze regulacji uprawnień i obowiązków asesora sądowego ustawodawca posługuje się techniką odesłań wprost do odnośnych unormowań dotyczących sędziów, jako że z mocy prawa asesor sądowy pełni obowiązki sędziego w ustawowo określonym czasie. Obowiązujące przepisy ustrojowe potwierdzają jednocześnie, że sprawowanie funkcji asesora sądowego jest etapem na drodze do objęcia urzędu sędziego, z czym ściśle związane jest przysługujące asesorowi prawo wnioskowania o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim. W tej części pracy odnosimy się także do udziału asesorów sądowych w organach samorządu sędziowskiego.

Rozdział czwarty, poświęcony niezależności, niezawisłości i bezstronności asesora sądowego, opiera się z kolei na założeniu, że wskazane cechy asesora sądowego są gwarancją realizacji konstytucyjnego prawa do sądu. Niezależność, niezawisłość i bezstronność sądu, o których mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji, odnosimy *per se* do asesorów sądowych zasiadających w składach orzekających. Analizujemy owe przymioty asesora sądowego nie tylko w sensie formalnym, ale także materialnym, a więc w kontekście istnienia odpowiednich warunków materialnych, od których uzależnione są bezstronność, niezawisłość i niezależność sądu z udziałem asesora sądowego. Wskazówek do przeprowadzenia owej analizy dostarczył nam Trybunał Konstytucyjny w wyroku SK 7/06, który wyartykułował wymogi, jakie muszą być zapewnione, by można było ocenić asesora sądowego jako w pełni niezawisłego, a więc wypełniającego standardy art. 45 ust. 1 Konstytucji, jak również standardy międzynarodowe wynikające z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Jak potwierdza konstrukcja rozdziału, *per analogiam* względem sędziów zwracamy uwagę na podstawowe gwarancje niezależności i niezawisłości asesora sądowego, tj. jego powołanie (w znaczeniu aktu ustrojowego i z uwzględnieniem obiektywnych warunków objęcia funkcji asesora sądowego), nieusuwalność, apolityczność, niepołączalność, immunitet i nietykalność osobistą. Przedmiotem odrębnej analizy uczyniliśmy bezstronność asesora sądowego w kontekście instytucji wyłączenia, która ma najbardziej powszechne zastosowanie w praktyce, jeśli chodzi o gwarancję bezstronności wobec uczestników postępowania sądowego.

W kolejnym rozdziale monografii poddaliśmy analizie zadania realizowane przez asesorów sądowych. Przedmiotem analizy są przede wszystkim zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości, ale też inne niż wymiar sprawiedliwości zadania z zakresu ochrony prawnej. Zwracamy szczególną uwagę na zakres przedmiotowy zadań mieszczących się w sferze sprawowania wymiaru sprawiedliwości (wyłączenia ustawowe), w tym na zmiany legislacyjne dotyczące owej kwestii już po

reaktywacji urzędu asesora sądowego. Ocena przyjętych rozwiązań jest naszym zdaniem niezbędna, gdyż dotyczy kwintesencji funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, tj. orzekania. Odkodowania, przez wzgląd na brak jasności obowiązujących uregulowań, wymagały także zadania z zakresu ochrony prawnej, które pozostają poza sferą realizacji przez asesora sądowego *votum*. W rozdziale nie mogło też zabraknąć rozważań na temat funkcji i czynności powierzanych asesorom sądowym przez prezesa sądu, takich jak funkcja przewodniczącego wydziału czy czynności z zakresu wewnętrznego nadzoru administracyjnego.

Ostatni rozdział monografii traktuje o odpowiedzialności dyscyplinarnej asesora sądowego. Jest to zagadnienie obecnie niezwykle ważne, jako że zmiany legislacyjne ostatnich lat dotyczące reżimu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów i asesorów sądowych stały się asumptem do wszczęcia przez Komisję Europejską postępowania przeciwko Polsce dotyczącego przestrzegania zasady praworządności z art. 7 Traktatu o Unii Europejskiej. Uzasadnione wątpliwości ustrojowo-prawne budzą status i funkcjonowanie Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, właściwej w sprawach dyscyplinarnych asesorów sądowych w sądach powszechnych. W rozdziale odnosimy się do zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej asesorów sądowych, organów właściwych do zajmowania się sprawami dyscyplinarnymi (z uwzględnieniem odrębności co w sądach powszechnych i administracyjnych), przebiegu postępowania dyscyplinarnego i kar dyscyplinarnych. Naszym celem było też zbadanie i ocena, czy w obecnym kształcie normatywnym reżim odpowiedzialności dyscyplinarnej asesorów sądowych jest akceptowalny z punktu widzenia prawa konstytucyjnego, międzynarodowego i europejskiego, a może – zwłaszcza ze względu na zakres deliktu dyscyplinarnego – stanowi mechanizm nieproporcjonalnego ingerowania w ich niezawisłość. Punktem wyjścia naszych rozważań jest bowiem założenie, że niezawisłość wyznacza granice odpowiedzialności dyscyplinarnej asesorów sądowych, zaś ochronie niezawisłości służy nie tylko autonomiczność postępowania dyscyplinarnego oraz sposób określenia podstaw tej odpowiedzialności, ale też powierzenie jej egzekwowania sądowi niezależnemu, niezawisłemu i bezstronnemu.

Wielość i różnorodność problemów związanych z przywróceniem asesury sądowej w 2016 r. – *de iure* i *de facto* – na które w mniejszym lub szerszym zakresie zwracamy uwagę, poddając analizie wskazane wyżej zagadnienia, przekonuje o zasadności wyboru tematu. Badania uwarunkowań ustrojowo-prawnych urzędu asesora sądowego, nie tylko z uwagi na wieloaspektowość wybranej tematyki, ale też liczne zmiany ustawodawcze, nie należały do łatwych, zwłaszcza że czytelnik ma prawo oczekiwać konkretnych wniosków *de lege lata* i konstruktywnych postulatów *de lege ferenda*. Tym bardziej mamy nadzieję, że monografia spotka się z życzliwym przyjęciem w środowisku prawniczym, zarówno naukowców, jak i praktyków, w tym także osób pełniących urząd asesora sądowego. Wyrażamy nadzieję, że monografia stanie się przyczynkiem do dalszej debaty na temat instytucji asesury sądowej w Polsce.

Nasze analizy uwzględniają stan prawny na dzień 15 lipca 2022 r.

Rozdział 1

Rys historyczny asesora sądowego w prawie polskim

1.1. Początki urzędu asesora sądowego na ziemiach polskich

Termin „asesor” wywodzi się z łacińskiego *assessor*. W prawie rzymskim pojęciem tym określano doradców prawnych, pomocników sędziego, pretora lub edyla kurlunego, którzy wykonywali proste czynności sądowe¹. Według *Słownika języka polskiego* asesor to ktoś „współsiadzący, przytomny sądowi, współsędzia, współławnik”². Pozycja ustrojowa i funkcje asesorów sądowych zmieniały się wraz z ustrojem politycznym i przeobrażeniami w organizacji wymiaru sprawiedliwości, zazwyczaj jednak asesorzy wchodziłi w skład orzekający sądów albo byli doradcami lub towarzyszami sędziego³.

W polskim systemie prawnym urząd asesora sądowego ma długą i bogatą tradycję historyczną. Asesorowie zasiadali m.in. w sądach ziemskich dla szlachty osiadłej, działających w XV w., oraz w sądzie królewskim⁴, w skład którego wchodził sąd nadworny w obecności króla, sąd asesorski i sąd sejmowy z królem⁵. Zadaniem asesorów w sądzie nadwornym było udzielanie królowi, jako sędziemu orzekającemu, rad w spornych kwestiach prawnych⁶. Jeden z najznakomitszych polskich historyków prawa i ustroju O. Balzer pisał: „Przed wydaniem wyroku odbywa on z nimi namowę, poczem niekrępowany bynajmniej objawionem zdaniem, bez względu na

1 T. Ereciński, J. Gudowski (red.), J. Iwulski, *Komentarz do prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa*, Warszawa 2007, s. 134.

2 S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. I, cz. I, A-F, Warszawa 1807, s. 51.

3 T. Ereciński, J. Gudowski (red.), J. Iwulski, *Komentarz...*, s. 134.

4 B. Grużewski, *Sądownictwo królewskie w pierwszej połowie rządów Zygmunta Starego*, [w:] O. Balzer (red.), *Studia nad Historią Prawa Polskiego*, t. II, z. 4, Lwów-Warszawa 1906, s. 4.

5 O. Balzer, *Geneza Trybunału Koronnego: studjum z dziejów sądownictwa polskiego XVI wieku*, Warszawa 1886, s. 54.

6 B. Grużewski, *Sądownictwo...*, s. 22.

to, za czym się oświadczyła większość lub mniejszość, król załatwia spór według własnego, osobistego mniemania”⁷.

Sąd asesorski był pierwotnie częścią składową sądu królewskiego⁸. Jego zadaniem było wyręczenie króla w pełnieniu obowiązków sędowniczych⁹, gdyż monarcha nie zasiadał w nim osobiście. W jego zastępstwie wyrokowali dygnitarze państwowi, stąd zwano go asesorskim, jednak zatwierdzenie wyroku należało do króla¹⁰. Sąd ten usamodzielniał się pod koniec XVI w., stając się jedną z trzech odrębnych judykatur królewskich, obok Sądu Relacyjnego i Referendarii Koronnej¹¹.

W wyniku reform podjętych na sejmie konwokacyjnym w 1764 r., sąd asesorski stał się organem kolegialnym z kanclerzem (wielkim koronnym) lub podkanclerzym jako przewodniczącym¹². Asesorami byli: z urzędu sekretarze wielcy, referendarze, pisarze, instygatorowie (pomocnicy sądowi), wiceinstygatorowie, regenci i pisarz dekretowy, cztery osoby wybierane ze składu senatu oraz dwanaście osób wybieranych przez izbę poselską ze stanu rycerskiego¹³.

Historycy prawa zwracają uwagę na szczególną rolę kanclerza i to zarówno w procesie wyodrębniania się asesorii z sądu królewskiego, jak i w funkcjonowaniu jej jako samodzielnego organu sądowego. Samo usamodzielnienie się sądu asesorskiego wiąże się z przejściem w nim przewodnictwa przez osobę kanclerza¹⁴. W konsekwencji asesorię zaczęto określać pojęciem „sądu kanclerskiego”, zaś kanclerzy „panami udzielnymi asesorii”¹⁵. Dominująca pozycja kanclerza w sądzie asesorskim była wyraźna, a przejawiała się m.in. tym, że podczas rozprawy należało zwracać się tylko do niego¹⁶.

Sąd asesorski właściwy był w sprawach, w których stroną pozwaną było miasto rządzące się prawem magdeburskim lub chełmińskim, albo mieszczanin pochodzący z takiego miasta. Orzekał także w sprawach dotyczących dóbr i dochodów królewskich, w tym o granice między królewszczyznami a nieruchomościami prywatnymi oraz wyrokował w niektórych sprawach skarbowych szlachty¹⁷. Do utworzenia Trybunału

7 O. Balzer, *Geneza...*, s. 44.

8 W. Uruszczak, *Historia państwa i prawa polskiego*, t. I, 966–1795, Warszawa 2013, s. 259–260; S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. I, X–XVIII w., Kraków 1997, s. 535, 552–553, 587.

9 B. Grużewski, *Sądownictwo...*, s. 52–53.

10 T. Maciejewski, *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, Warszawa 2011, s. 39.

11 Zob. S. Kutrzeba, *Historia ustroju Polski w zarysie*, Warszawa 1949, s. 228–229.

12 J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2009, s. 266.

13 Szerzej M. Woźniakowa, *Sąd Asesorski Koronny (1537–1795). Jego organizacja, funkcjonowanie i rola w dziejach prawa chełmińskiego i magdeburskiego w Polsce*, Warszawa 1990.

14 S. Kutrzeba, *Historia...*, s. 330.

15 J. Michalski, *Studia nad reformą sądownictwa i prawa sądowego w XVIII w.*, cz. I, Wrocław 1958, s. 34.

16 Z. Rymaszewski, *Sprawy gdańskie przed sądami zadwornymi oraz ingerencja królów w gdański wymiar sprawiedliwości XVI–XVIII w.*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985, s. 18.

17 S. Płaza, *Historia...*, s. 553.

Koronnego (1578 r.) asesoria była sądem apelacyjnym dla wszystkich niższych instancji. Po przejęciu spraw szlacheckich przez ten Trybunał pozostała sądem apelacyjnym od wyroków sądów miejskich (miast królewskich) oraz sądem I instancji w sprawach przeciwko miastom królewskim. Wyrażany jest pogląd, że asesoria była też sądem apelacyjnym w sprawach chłopskich, przede wszystkim wówczas, gdy przedmiotem sprawy była interpretacja przywileju monarszego¹⁸. Asesoria była również właściwa w sprawach skarbowych oraz – według J. Kitowicza – we wszystkich sprawach, „które tykały praw miejskich i przywilejów królewskich, w rozpoznaniu których żaden inny sąd nie mógł się wdawać, tylko asesoria. Dlatego patronowie asesorscy musieli być biegłymi tak w prawie magdeburskim, chełmińskim i innych prawach miejskich, jako też w statutach królewskich i konstytucjach koronnych”¹⁹.

Asesoria była sądem o dobrym przygotowaniu prawniczym i zawodowym, cechującym się wysoką merytorycznością orzeczeń²⁰. Członkowie asesorii wykazywali się dobrym przygotowaniem zawodowym i wysoką kulturą prawną²¹. Wobec słabości sądownictwa dawnej Rzeczypospolitej, sąd asesorski uchodził za najbardziej fachowy z sądów²², kompetentny i bezstronny.

1.2. Asesorzy sądowi w sądownictwie powszechnym

1.2.1. Urząd asesora sądowego w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych

Asesorzy sądowi – w kształcie normatywnym zbliżonym do tego, w jakim funkcjonują współcześnie – zostali wprowadzeni do wymiaru sprawiedliwości mocą rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych²³. Rozporządzenie to z jednej strony nawiązywało do urzędu asesora w ujęciu rozporządzenia z dnia 15 grudnia 1919 r. o urzędach i urzędnikach

18 Z. Rymaszewski, *Sprawy...*, s. 25.

19 J. Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, s. 125, <http://biblioteka.kijowski.pl/kitowicz%20jedrzej/opisobyczajowza.pdf> (dostęp: 25.02.2018).

20 M. Mąkosa, *Sądownictwo administracyjne w Polsce. Geneza – ustrój – funkcjonowanie*, Radom 2014, s. 31–33.

21 Z. Kaczmarczyk, B. Leśnodorski, *Historia państwa i prawa Polski*, t. II, *Od połowy XV wieku do r. 1795*, Warszawa 1971, s. 265.

22 K. Madejska, *Sprawiedliwość kosztuje: procedury i ich koszty ponoszone przez mieszczan stojących przed sądami różnych instancji (na przykładzie sprawy mieszczanina kazimierskiego Wawrzyńca Królka z 1628 roku)*, „Res Historica” 2013, nr 36, s. 297.

23 Dz.U. Nr 12, poz. 93 ze zm.

sądowych w b. dzielnicy pruskiej²⁴, z drugiej zaś do austriackiej regulacji statusu prawnego radców, sekretarzy rady, a zwłaszcza adiunktów sądowych z ustawy z dnia 27 listopada 1896 r. o organizacji sądownictwa²⁵. Warto przypomnieć, że w projekcie uchwalonym przez Podkomisję Ustroju Sądownictwa Komisji Kodyfikacyjnej²⁶ w grudniu 1920 r. zamiast nazwy „asesor” proponowano staropolskie określenie „podsędek” (*subiudex*). Ze względu jednak na archaiczny wydźwięk tego pojęcia, propozycja ta nie zyskała aprobaty²⁷. Podobnie trzeci projekt Prawa o ustroju sądów powszechnych (ustawa o ustroju sądownictwa), opracowany przez K. Stefkę, posługiwał się pojęciem podsędka na oznaczenie osoby, która po zdaniu egzaminu sędziowskiego wykonywałaby czynności sędziowskie powierzone czasowo przez prezesa sądu apelacyjnego²⁸.

Asesorzy sądowi nie mieli umocowania w Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. Status asesorów, ich obowiązki i uprawnienia regulowało – wydane na podstawie delegacji zawartej w art. 261 § 1 p.u.s.p. z 1928 r. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 października 1932 r. o aplikantach i asesorach sądowych²⁹.

Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1928 r. przewidywało istnienie dwóch rodzajów asesorów – sądowego i prokuratorskiego. Zgodnie z art. 260 p.u.s.p. z 1928 r. na wniosek prezesa sądu apelacyjnego Minister Sprawiedliwości mianował asesorem aplikanta³⁰, który zdał egzamin sędziowski³¹. Aplikanci, którzy w dniu wejścia w życie

24 Artykuł 5 rozporządzenia z dnia 15 grudnia 1919 r. o urzędach i urzędnikach sądowych w b. dzielnicy pruskiej (Tyg.Urz. z 1919 r. Nr 70, s. 409) posługiwał się pojęciem asesora sądowego na oznaczenie jednego ze stanowisk sędziowskich.

25 T. Ereciński, J. Gudowski (red.), J. Iwulski, *Komentarz...*, s. 134.

26 Komisja Kodyfikacyjna została powołana do utworzenia jednolitych dla całego obszaru państwa projektów ustawodawczych w dziedzinie prawa cywilnego i karnego oraz przygotowania wszelkich innych projektów prawnych zleconych jej przez Sejm lub Ministra Sprawiedliwości (art. 2 ustawy z 3 czerwca 1919 r. o Komisji Kodyfikacyjnej, Dz.Pr. Nr 44, poz. 315). Prace Podkomisji Ustroju Sądownictwa nad projektem ustawy o ustroju sądownictwa powszechnego trwały od 21 maja 1920 r. do 30 grudnia 1924 r. Szerzej J. Markiewicz, *Kształtowanie się polskiego systemu prawa sądowego i jego twórcy w okresie międzywojennym 1919–1939. (Wybrane zagadnienia)*, „Teki Komisji Prawniczej Lubelskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk” 2010, s. 118.

27 T. Ereciński, J. Gudowski (red.), J. Iwulski, *Komentarz...*, s. 134; D. Malec, *O genezie i praktycznych aspektach funkcjonowania instytucji asesorów sądowych w świetle rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2015, nr 8, s. 415.

28 M. Mohyluk, *Prawo o ustroju sądów powszechnych w pracach Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej*, Białystok 2004, s. 131.

29 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 października 1932 r. o aplikantach i asesorach sądowych (Dz.U. z 1932 r. Nr 95, poz. 825).

30 Aplikantem sądowym mógł zostać ten, kto posiadał: a) obywatelstwo polskie i korzystał z pełni praw cywilnych i obywatelskich, b) był nieskazitelnego charakteru, c) władał językiem polskim w słowie i piśmie, d) ukończył studia prawnicze zakończone egzaminami. Aplikantów mianował prezes sądu apelacyjnego. Trzyletnia aplikacja kończyła się egzaminem sędziowskim ustnym i piśmiennym. S. Gołąb, *Ustrój sądów powszechnych*, Warszawa 1928, s. 200.

31 W pierwotnym brzmieniu przepisu art. 260 § 1 p.u.s.p. z 1928 r. aplikant, który zdał egzamin sędziowski, był mianowany przez Ministra Sprawiedliwości asesorem sądowym z urzędu. Po